

VREDNOTE IN MORALNI RAZVOJ

-Vrednote so stvari, ki jih smatramo kot pozitivne, zaželjene v moralnem smislu.

-so pojmovanje ali prepričanje o zaželenih končnih stanjih ali vedenjih, ki presegajo specifične situacije, usmerjajo in vodijo izbiro ali oceno ravnanja in pojavov ter so urejene glede na relativno pomembnost

-nanašajo se na želja končna stanja (svoboda, poštenost, zadržanje, ...)

-Splošne oz. univerzalne vrednote: skupne za večino ljudi. -Vsaka družba si prizadeva, da bi pri svojih članih uveljavila osnovne vrednote in da bi se člani po njih ravnali. -Različni posamezniki in družbe različno cenijo

vrednote - vsak ima svojo vrednotno hierarhijo, ki se spreminja tudi z leti.

o **Hedonske vrednote** (uživanje, udobje, zdravje) so pomembne v mladostništvu.

o **Potenčne vrednote** (moč, politična veljava, slava, dosežki) so pomembne v zgodnjem in srednjem odraslem obdobju.

o Moralne vrednote (pravica, enakost, poštenje, družinska strega, ljubezen) so pomembne v vseh obdobjih, najbolj pa v zrelih in v starosti.

o Izpopolnitvene vrednote (znanje, resnica, modrost, vera, lepota) so pomembne v vseh obdobjih, najbolj pa v zrelih letih in v starosti.

-Na vrednotah temeljijo **družbene norme** → napisana ali pisana pravila, kakšno obnašanje je ustrezno in sprejemljivo ter kakšno ne.

-Družbene vrednote skupaj z družbenimi normami sestavljajo **morale**.

-**Morala je neko pojmovanje, kaj je prav in kaj ne, z družbenega stališča in stališča človeške etike.**

-**Moralni razvoj je proces sprememb v vsebini in razumevanju socialno sprejetih pravil in prepovedi, njihovega posttranjanja in sprememb v načinu upoštevanja pravil.** In pomembni del socializacije, ker:

-**Posameznik sprejme družbene norme, se jih nauči. Onoogača delovanje družbe. Se ljudje lažje znajdejo v urejeni družbi.** Morala nas uči, kaj je prav in kaj ne in na podlagi tega se lažje odločimo v konkretni situaciji.

-**Moralni razvoj je preučeval Kohlberg**

-Loči tri nivoje, na vsakem pa dve fazi.

-Po tej teoriji je **moralni razvoj odvisen od spoznavnega razvoja** (od kognitivnih sposobnosti).

-Ni odvisen od kulture, ampak poteka po zaporedju, ki je **univerzalno**.

1. **Prekonvencionalni ali premoralni nivo**

-Značilen je za otroke **do 10 let**. **Kontrola vedenja je zunanja**, kajni merila, po katerih presojajo, kaj je dobro in kaj ne, so pravila, ki jih postavljajo avtoritete (stariši). Motivacija za moralno vedenje je zunanja, saj pravila upoštevajo zato, da bi bili nagradjeni oz. da bi se izognili kazni.

-I. stopnja: usmerjenost k poslušnosti zaradi strahu pred kaznijo

o **Otrokove mišljenje je egocentrično, ne razume, da ima lahko vsak lasten pogled na to, kaj je dobro in kaj slabo.** Ali je dejanje dobro ali slabo presoja glede na konkretna pravila, ki jih postavijo starši. **Pravila upošteva, ker se boji kazni.** Npr. ne smeš tepsti mlajšega brata, ker te bo oče kaznoval. Čimka ne zanima namen, zakaj je neko nekaj stori, ampak samo posledice. **Hujše kot so posledice, bolj nemoralno je dejanje (tisti, ki je po nesreči razbil drugo čeno nara je bolj poreden kot tisti, ki je zamlaš razbil kozarec).**

-II. stopnja: instrumentalno relativistična usmerjenost:

o **Otrok meri pravičnost po načelu vzajemne menjava** (ti meni, jaz tebi). Igrače je treba deliti z drugimi, da jih bodo oni s tabo. **Moralnost dejanja se presoja glede na to, kaj se z njim doseže, ali se zadovolji posameznikovo potrebo.**

2. **Konvencionalen nivo**

-Začne se v adolescenci.

-**Kontrola vedenja** je še vedno zunanja, pomembni so drugi ali predpisi.

-**Motivacija je notranja.**

-III. stopnja: v tem obdobju so za posameznika pomembni medosebni odnosi in skupini, na katero je navezan.

o **Teži k odobravanju s strani drugih**. Glavni kriterij pri presojanju moralnosti je socialno odobravanje trenutno navzoče skupine. V tem obdobju se že upošteva namen dejanja. **Neko dejanje je dobro, če ga družba podpira in slabo, če ga zavrača.** Npr. v šoli ne smeš prepisovati, ker bo učitelj hud. **Sošolcu lahko pomagam med učenjem sprevevarjen, saj sva prijatelja in želim, da dobi dobro oceno.**

-IV. stopnja: moralno je tisto, kar je v skladu z družbenimi normami, zakoni, predpisi.

o Posameznik slepo sprejme pravila, vrednote danega družbenega sistema. **Ne sprašuje se o njihovem smislu in jih spoštuje tudi, če jih ne razume ali če se mu zdijo neložična.** Pravila veljajo za vse ljudi enako. Za to stopnjo je **nižno, da je razvito formalno logično mišljenje.** Npr. skozi naseje lahko pelješ 50 km/h, ker tako določajo predpisi. **Večina ljudi ostane tukaj.**

3. **Postkonvencionalen nivo**

-Od 13. leta dalje, odvisno od inteligentnosti in izobrazbe.

-**Kontrola vedenja je notranja**, saj **merila presojanja izhajajo iz posameznika.**

-**Motivacija je notranja**, saj **posameznik presoja moralnost dejanja na osnovi lastnega vrednotnega sistema.**

-V. stopnja:

o Na tem nivoju posameznik spozna, da so zakoni osnovani na nekem družbenem dogovoru in da se lahko tudi spremenijo. **Ve, da je družbeni sistem neizogibno potreben za urejanje medsebojnih odnosov.** Čeprav se z vsemi normami ne strinja, jih ne krši in jih skuša spremeniti po demokratični poti. **Npr. pomoč sošolcu med spravljanjem - zavedam se, da ni dovoljena, ampak ker vidim, da je sošollec v izjemni stiski, mu pomagam.**

-VI. Stopnja:

o **Posameznik si iz konkretnih pravil, zakonov, norm, ki veljajo v družbi, izoblikuje etični princip - vzhovno načelo, po katerem uravnava svoje življenje.** Če se načela ne držijo, ima slabo vest. **Primer etičnih principov: življenje je človekova največja vrednota in ne smemo ga ogroziti. Te stopnje ne doseže skoraj nihče. Razen npr. Dalajlama.**

Usklajenost moralnih načel in ravnanja

Razlogi za neuskklajenost:

-**Naše vedenje je pogosto pod vplivom različnih, tudi nasprotujočih se motivov** (pomagaj-ne izpostavlja se nevarnosti) - **Nekatera moralna pravila so lahko v konfliktu z drugimi moralnimi pravili** (npr. ne ubijaj - bori se za domovino).

-**Ravnanje je tem bolj usklajeno z moralnimi načeli, čim močnejše so oblikovana in sprejeta ta načela in čim hitrejši so nasprotni pritiski.** Pod močnimi pritiski na lahko hitro podležemo, npr. zaradi grožnji, avtoritativnega pritiska.

Dejavniki, ki vplivajo na moralni razvoj:

→ **družina**: Vzgojni stil: Avtoritarna vzgoja in permisivna vzgoja privedeta do konvencionalnega nivoja. **Do avtonomne osebnosti, oz. postkonvencionalnega nivoja privede demokratična vzgoja.**

Vzgoja, ki vzpodbuja nekonzformizem in razvoj moralnih vrednot, privede do postkonvencionalnega nivoja.

→ **Starši kot model**. -Ravnanje o tem, kaj je prav in kaj ne.

→ **Vrstniki**: Modelno učenje - Vpliv na razvoj vrednot. **Zelja po vključevanju v skupino.**

→ **Sola**: Litični kot model.

→ **Sirsa družba** (mediji, razne organizacije, društva)